

הרב משה ליב הכהן הלברשט

פרשת פנחס

הַעֲבֵרַת שְׂרָבִיט הַהֲנֶהְגָּה

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר. יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הַעֲדָה" (במדבר כז, טו-טז).

הַדָּאָגָה לְמִנְהִיג רְאוּי

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה'", לְהוֹדִיעַ שְׂבָחָן שֶׁל צְדִיקִים שֶׁשָּׁנְפְּטִין מִן הָעוֹלָם מִנִּיחִין צָרְכֵי עַצְמוֹ, וְעוֹסְקִין בְּצָרְכֵי צְבוּר (ילקוט שמעוני כז, תשעו).

מֹשֶׁה מְבַקֵּשׁ מִן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ, וְאוֹמֵר לְפָנָיו: רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גְּלוּי וַיְדוּעַ לְפָנֶיךָ דַּעְתָּם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאִין בְּשַׁל בְּנֶיךָ דוֹמָה זֶה לְזֶה. כְּשֶׁאֲנִי מִסְתַּלֵּק מִכֶּן, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ אִם בְּקִשְׁתָּ לְמִנּוֹת עֲלֵיהֶם מִנְהִיג, מִנֵּה עֲלֵיהֶם אָדָם שֶׁיְהִי סוֹבֵל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי דַעְתּוֹ (תנחומא כז, י).

"אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם" (במדבר כז, יז).

"אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם" - לֹא כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאֲמוֹת שִׁיּוֹשְׁבִים בְּבִתְיָהֶם וּמְשַׁלְּחִין אֶת חִילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי אֲנִי, שֶׁנִּלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא, לד) אֵל תִּירָא אוֹתוֹ, וּכְדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ה, יג) וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלֵנוּ אֶתְּךָ וְגו', וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמֵר (שמואל-א יח, טז) כִּי הוּא יוֹצֵא וְבֹא לְפָנֵיהֶם, יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְנַס בְּרֹאשׁ. "וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם" - בְּזִכְיוֹתָיו, "וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם" - בְּזִכְיוֹתָיו (רש"י).

"וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם", שֶׁלֹּא יְהִי מוֹצִיאָן רְבֻבוֹת וּמְכַנְיִסִין אֲלֵפִים, מוֹצִיאָן אֲלֵפִים וּמְכַנְיִסִין מֵאוֹת (ילקוט שמעוני כז, תשעו).

משה רבנו עומד להסתלק מן העולם, והדבר העיקרי העומד לנגד עיניו הוא לא להשאיר את עם ישראל, צאן מרעיתו, "כצאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֵה" (במדבר כז, ז). הוא פונה בתפילה ובבקשה להקדוש ברוך הוא, למנות מנהיג ראוי, שיבין את מורכבות ההנהגה של עם ישראל, אדם שיבין היטב את נפש האדם, וידע לתת לכל אחד את מה שהוא צריך. מנהיג שנוטל אחריות ויוצא למלחמה בראש חילותיו, ולא אחד כזה שמסתתר בביתו ושולח את צעיריו להתמודד לבד בחזית.. מנהיג צדיק בעל שיעור קומה שבזכויותיו יוכל להוציא את העם למלחמה וגם להחזיר את כולם הביתה בשלום.

בְּחִירַת הַמְּנַהֵיג

"וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר, יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחֹת", כָּל מִי שֶׁמִּבְקֵשׁ צָרְכֵי צְבוּר כְּאֵלוֹ בָּא בְּזָרוּעַ. יִפְקֹד ה', מֶה רָאָה לְבַקֵּשׁ הַדְּבָר הַזֶּה אַחֵר סֹדֵר נְחִלוֹת, אֲלֵא כִּיּוֹן שִׁירְשׁוֹ בְּנוֹת צִלְפָּחַד אֲבִיהֶן, אָמַר מֹשֶׁה, הֲרִי הַשְּׁעָה שֶׁאֲתַבַּע בָּהּ צָרְכֵי, אִם הַבְּנוֹת יוֹרְשׁוֹת בְּדִין הוּא שִׁירְשׁוֹ בְּנֵי אֶת כְּבוֹדֵי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (משלי כז, יח): "נֹצֵר תֵּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ", בְּנֵיךָ יֵשְׁבוּ לָהֶם וְלֹא עֶסְקוּ בַתּוֹרָה, יְהוֹשֻׁעַ הַרְבֵּה שִׁרְתָּךְ, וְהַרְבֵּה חֵלֶק לָךְ כְּבוֹד, וְהוּא הִיָּה מְשֻׁפָּחִים וּמְעֲרִיב בְּבֵית הַוַּעַד שְׁלָךְ, הוּא הִיָּה מְסֻדָּר אֶת הַסְּפָסְלִים, וְהוּא פּוֹרֵס אֶת הַמְּחַצְלָאוֹת, הוֹאִיל וְהוּא שִׁרְתָּךְ בְּכָל כָּחוֹ, כְּדֹאֵי הוּא שִׁישְׁמֵשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינוֹ מְאֻבָּד שְׁכָרוֹ, (במדבר כז, יח): קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן, לְקַיֵּם מֶה שֶׁנֶּאֱמַר: נֹצֵר תֵּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ (במדבר רבה כא, יד).

משה רבנו אדון כל הנביאים, לא מבין שתלמידו הגדול יהושע הוא המנהיג הראוי לעם ישראל בעת הזאת? מדוע הוא מבקש שבניו ירשו אותו, האם הוא אינו יודע שהם לא ישבו ועסקו בתורה, ואינם ראויים להנהגה?

כְּשֶׁמַּעֲמִידִין הַמְּלָךְ, מוֹשָׁחִין אוֹתוֹ בְּשֵׁמֶן הַמְּשֻׁחָה... וּמֵאַחַר שֶׁמוֹשָׁחִין הַמְּלָךְ, הֲרִי זֶה זוֹכֶה לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז): "לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמֶיךָ עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקִרְבֵי יִשְׂרָאֵל"... וְלֹא הַמְּלָכוֹת בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הַשְּׂרָרוֹת וְכָל הַמְּנוֹיִין שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל יִרְשֶׁה לְבָנוֹ וּלְבָן בְּנוֹ עַד עוֹלָם, וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַבֵּן מְמַלֵּא מְקוֹם אָבוֹתָיו בְּחִכְמָה וּבִירָאָה (רמב"ם מלכים א, ז).

משה רבינו ודאי מכיר את יכולותיהם של בניו מול גדלותו של יהושע, אבל באופן טבעי רוצה שבניו ימלאו את מקומו, הוא לא היה מבקש זאת אם זה לא היה נכון על פי דיני התורה, אולם משעה שנפסקה ההלכה שבדיני ירושה בנות יורשות את אביהן, בודאי שגם בנים יורשים את אביהם, ולכן הוא פונה אל ה' על פי דין תורה, "בְּדִין הוּא שְׁיִרְשׁוּ בְּנֵי אֶת כְּבוֹדִי". עונה לו ה': "בְּנֵיךָ יָשְׁבוּ לָהֶם וְלֹא עֲסָקוּ בְּתוֹרָה", אם כך, הרי שעל פי דין הם אינם יורשים אותך בהנהגה, שהרי התנאי לירושת שררה הוא "שְׁיִהְיֶה הַבֵּן מְמַלֵּא מְקוֹם אָבוֹתָיו בְּחֻמָּה וּבִירְאָה", ותנאי זה לא מתקיים בבניך, ובנוסף לכך, "כִּדְאִי הוּא שְׁיִשְׁמַשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל", גם במקרים שהדין עומד לצדך, יש לבחון מה כדאי... מה הדבר הכי נכון לעם בעת הזאת, ויהושע הוא המתאים ביותר, הראוי ביותר, שגם זכה לכך ביושר, "נֶצַר תֵּאָנָה יֹאכַל פְּרִיָּהּ".

רבי נתן אומר משה היה מתעצב בלבו שלא עמד אחד מבניו. אמר ליה הקדוש ברוך הוא והלא בני אהרן אחיך פאלו הן בְּנֵיךָ, וְאֵף מִי שְׂאֲנִי מְעַמִּיד עַל יִשְׂרָאֵל יֵלֶךְ וְיַעֲמֵד עַל פֶּתַח שַׁל אֶלְעָזָר. מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה, לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בֵּן רְאוּי לְמַלְכוּת. נָטַל הַמַּלְכוּת מִמֶּנּוּ וּנְתָנוּ לְבֵן אֲוֵהָבוֹ. אָמַר לִיָּה אֵף עַל פִּי שְׁנַתַּתִּי לָךְ גִּדְלָה לָךְ וְעַמֵּד עַל פֶּתַח שַׁל בְּנֵי. כֶּן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ לָךְ וְעַמֵּד עַל פֶּתַח שַׁל אֶלְעָזָר (ילקוט שמעוני כז, תשעו).

הקדוש ברוך הוא מבין את הקושי האנושי של משה רבינו בכך שהמנהיג הנבחר איננו בנו אלא תלמידו, ולכן מצווה על יהושע לעמוד על פתחו של אלעזר אחיינו שהוא כבנו, ולשאול אצלו במשפט האורים.

התורה הקדושה מלמדת אותנו כאן בצורה מפורטת איך יש לנהוג בבחירת מנהיג חדש, למצוא את המנהיג הטוב ביותר, שזכאי לכך על פי דין תורה, וראוי לכך מצד עצמו, וכאשר זה אינו בנו יורשו של המנהיג הקודם, יש לבצע את המהלך כולו ברגישות גדולה ביותר, על מנת שלא לפגוע ברגשותיו של המנהיג היוצא.

אֶפֶן הַמְּנוּי

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְסִמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. וְהָעִמַּדְתָּ אֹתוֹ לְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וְלִפְנֵי כָל

הַעֲדָה, וְצוֹיִתָּה אֶתּוֹ לְעֵינֵיהֶם. וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר כז, יח-כ). אחרי שנבחר המנהיג החדש יש לבצע ארבע פעולות, כדי לוודא שהמינוי יתבצע ויעבור בצורה חלקה וללא כל עוררין:

א. "וּסְמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו" - תן לו מְתַרְגְּמָן שְׂיִדְרֹשׁ בְּחַיִּיךָ, שְׁלֹא יֹאמְרוּ עָלָיו, לֹא הִזָּה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בְּיָמֵי מֹשֶׁה (רש"י). המנהיג החדש צריך להתחיל בהליך החפיפה, והכניסה לנעלי ההנהגה עוד בחיי המנהיג הקודם, כדי שיהיה ברור לכולם שהמנהיג הקודם אכן סמך את ידיו עליו, הוא מאמין ביכולותיו להנהיג, והמינוי נעשה על דעתו בלב שלם.

ב. "וְהַעֲמַדְתָּ אֶתּוֹ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וְלִפְנֵי כָּל הַעֲדָה... לְעֵינֵיהֶם". המינוי חייב להיעשות בקהל עם ועדה, לפני ראשי הקהל ולפני כל העם, כדי למנוע כל עוררין.

ג. "וְצוֹיִתָּה אֶתּוֹ" - עַל יִשְׂרָאֵל, דַּע שְׂטָרְחָנִין הֵם, סָרְבָּנִים הֵם, עַל מִנְת שְׂתִקְבֵּל עָלֶיךָ (רש"י). בהרבה מקרים, אדם נוטל על עצמו תפקיד נחשק ונוצץ, וכאשר מתגלים לו הקשיים שבתפקיד הוא נמנע מלהתמודד עמם, הוא מתרץ זאת בכך שלא על מנת כך קיבל את התפקיד. ולכן יש לתת למנהיג החדש את כל המידע הדרוש, להציג בפניו את כל הקשיים שבתפקיד החדש, כך שידע מראש מול מה הוא עומד, ועם מה הוא יצטרך להתמודד, כדי שיקבל על עצמו את התפקיד בלב שלם, ויבצע אותו כראוי.

ד. "וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו" - זֶה קִירוֹן עוֹר פָּנִים. "לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - שְׂיֵהִיו נוֹהֲגִין בּוֹ כְּבוֹד וְיִרְאָה כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֲגִין בְּךָ (רש"י). אחד מהתנאים להצלחתו של מנהיג הוא ביסוס סמכותו. כדי לבסס סמכות יש צורך בגינוני כבוד. מלך צריך כתר, בגדי מלכות, ארמון מפואר ומשמר כבוד, רב זקוק לְאַצְטָלָא דְרַבָּנָן, ולהכרה וכבוד מזקני העדה. יש לתת למנהיג החדש את כל התנאים הדרושים לו, על מנת שיכבדו אותו, כדי שיוכל לבסס את מנהיגותו.

יהי רצון שנזכה בקרוב למנהיגותו של משיח צדקנו "חֲטָר מְגַזֵּעַ יִשְׂרָאֵל... וְהָיָה צְדָק אֲזוֹר מִתְּנִיּוֹ וְהֶאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו" (ישעיהו יא, א, ה).